

دانشگاه الزهرا

دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته توسعه اقتصادی و برنامه ریزی

موضوع:

بررسی نقش و اندازه دولت در اقتصاد ایران با توجه خاص به نگرش اقتصاد اسلامی

استاد راهنما: دکتر ایرج توتونچیان

استاد مشاور: خانم دکتر نخعی

نگارش: سکینه اشرفی

اسفند ۱۳۷۷

چکیده:

این تحقیق سعی در بازشناسی دولت و وظایف آن در اقتصاد ایران و تبیین مبانی نظری در زمینه نحوه و حدود دخالت دولت در فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی متناسب با روح قانون اساسی که نشأت گرفته از اصول و مبانی فکری و فلسفی نظام اقتصادی اسلام میباشد، دارد. در این رابطه، مباحث نظری مکاتب مختلف اقتصادی، و مبانی نظری نظام اقتصادی اسلام ارائه شده است، به منظور تبیین تاثیر پذیری اصول و مبانی فکری و فلسفی مکاتب مختلف در شکلگیری هر نظام اقتصادی. این تاثیرپذیری اصول نظامهای مغایر در نظام اقتصادی دیگر را دچار مشکلات و پیامدهای سود اقتصادی و اجتماعی خواهد کرد. چنانکه بررسی شاخصهای کمی و کیفی اقتصادی در ایران، مشکلات و معضلات ناشی از بی توجهی به این امر را به خوبی نشان داده است. نقش دولت در ایجاد این مشکلات ساختاری، از نهادسازیهای گسترده که به صورت وجود منابع درآمدی رایگان نفت زده شده است تا مشکلات و معضلات ناشی از نحوه عمل هدایتی دستگاه عظیم

دولتی را در بر میگیرد. در این راستا، بخش خصوصی نیز از تغییر گرایشهای مستمر اقتصاد سیاسی به علت عدم وجود مبانی نظری از پیش تعیین شده، تاثیر پذیرفته و عواملی چون تغییر مدیریتها، اقتضائات سلیقه‌های و توصیه‌های بینالمللی صرفا راهبردهای نظری و علمی فاقد هدف، کارایی و نتیجه را در پی داشته است.

فهرست مطالب

بخش اول: کلیات

- ۱- مقدمه
- ۲- مفهوم و ضرورت دولت
- ۳- ماهیت و پیشینه دولت

بخش دوم: مبانی نظری دخالت دولت در فعالیتهای اقتصادی

فصل اول - رویکرد مکتب کلاسیک: با تاکید خاص بر نظریات اسمیت

- ۱-۱ نفع شخصی
 - ۱-۲ آزادی طبیعی
 - ۱-۳ تقسیم کار
 - ۱-۴ نظریه تولید اسمیت
 - ۱-۵ توزیع درآمد و برابری در مقابل قانون
 - ۱-۶ نظم طبیعی
 - ۱-۷ دولت: نظریه پیدایش دولت، حدود فعالیت دولت
 - ۱-۸ ارزشیابی عقاید اسمیت
- فصل دوم - رویکرد مکتب مارکسیست، برنامه ریزی متمرکز
- ۲-۱ پیدایش سوسیالیسم در زوال سرمایه‌داری کلاسیک

۲-۲ زوال مارکسیسم و فروپاشی نظام سوسیالیستی

فصل سوم - رویکرد مکتب اتریش: بازار، برنامه و دولت

۳-۱ ویژگیها و اصول محوری از دید پیشگامان مکتب

۳-۲ تجزیه و تحلیل مکتب از دیدگاه نلسون

۳-۲-۱ صرفه جویی در هزینهها

۳-۲-۲ پاسخگویی

۳-۲-۳ نوآوری و ابتکار

فصل چهارم - رویکرد مکتب نئوکلاسیک، دیدگاه انتخاب عمومی

۴-۱ دیدگاه تحلیل تاریخی با تاکید بر نظریات نورث

۴-۱-۱ تئوری نهادها

۴-۱-۲ تحلیل ساختار اقتصادی

۴-۲ دیدگاه رانت طلبی یا مکتب گزینش عمومی

۴-۳ دیدگاه انتخاب عمومی، مورد خاص "بوکانان"

فصل پنجم - رویکرد مکتب کینزی با تاکید خاص بر نظریات جان مینارد کینز

۵-۱ تعادل، اشتغال کامل و لزوم دخالت دولت

۵-۲ سیاستهای پولی و مالی در الگوی کینز

فصل ششم - رویکرد مکتب ساختارگرایان: ترکیب سوسیالیسم و لیبرالیسم

۶-۱ بازار و برنامه‌ریزی و سازوکار قیمتها

۶-۲ وظایف دولت از دیدگاه هرشمن

۶-۳ نقد و بررسی مکتب ساختارگرایی

بخش سوم - نقش دولت در نگرش نظام اقتصادی اسلام

فصل اول - اقتصاد اسلامی و متدلوژی آن

فصل دوم - اصول حاکم بر اقتصاد اسلامی

۲-۱ نظریه مالکیت

۲-۱-۱ مالکیت خصوصی در اسلام

۲-۱-۲ مالکیت عمومی و دولتی در اسلام

۲-۲ آزادی اقتصادی در کادر باورهای دینی

۲-۳ عدالت اجتماعی

فصل سوم: دولت اسلامی، ضرورت‌های دخالت دولت و مسئولیت‌های آن در اقتصاد اسلامی

۳-۱ نقش دولت در نظریه توزیع قبل از دولت

۳-۱-۱ توزیع ثروت و منابع طبیعی

۳-۱-۲ عوامل تولید و قیمت گذاری عوامل و توزیع درآمد

۳-۲ نقش دولت در نظریه تولید

۳-۳ نظریه توزیع پس از تولید

۳-۳-۱ قیمت گذاری و تخصیص منابع

۳-۳-۲ مداخله دولت در بازار: همکاری آزاد

۳-۳-۳ معیار رفاه، نظریه دولت رفاه و دولت اسلامی

بخش چهارم - اندازه دولت در اقتصاد ایران

مقدمه

فصل اول - ضرورت‌های مداخله دولت در اقتصاد

۱-۱ شکست در ساختار

۱-۱-۱ پراکندگی

۱-۱-۲ سوداگرایی

۱-۱-۳ مالکیت خصوصی

۱-۲ شکست در سازوکار

۱-۲-۱ نابرابری توزیعی

۱-۲-۲ آثار خارجی

۱-۲-۳ کالاهای عمومی

۱-۲-۴ بازده فزاینده

۱-۲-۵ ناقصی بازار

فصل دوم - حدود اختیارات و وظایف اقتصادی دولت از دیدگاه قانون اساسی

فصل سوم: اندازه موجود فعالیتهای اقتصادی دولت

۳-۱ تحلیل عملکرد بودجه (۱۳۷۶-۱۳۵۲)

۳-۱-۱ تحلیل تاریخی نظام بودجهای کشور

۳-۱-۲ تحلیل عملکرد بودجه سالیانه کشور

۳-۲ بررسی اندازه دولت در ایران

۳-۲-۱ تجزیه و تحلیل وضع موجود فعالیتهای اقتصادی دولت

۳-۲-۱-۱ عوامل گسترده تصویر مداخله گرانه دولت

۳-۲-۱-۲ علل کاهش سهم دولت در GDP

فصل چهارم - مروری بر تاریخچه مداخله دولت و خصوصی کردن فعالیتهای اقتصادی در ایران

۴-۱ خصوصی سازی یا واگذاری فعالیتهای اقتصادی بخش عمومی در ایران

۴-۱-۱ هدفها

۴-۱-۲ عوامل موثر بر نحوه واگذاری

۴-۱-۳ ارزیابی عملکرد سیاست خصوصیسازی واگذاری

فصل پنجم - مشکلات ساختاری اقتصاد ایران و نقش دولت در ایجاد آن

بخش پنجم: خلاصه و نتیجه گیری

فهرست منابع و مآخذ

اطلاعات آماری